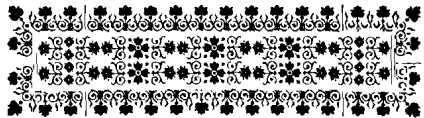

Թեամբ, զոր ինքն իւր նպատակին համար բա-
ղադրած էր, Ետեքն նշանակուածը լիցի՞ն վրայ
գործածեց եւ սկսեալ խորհիլ թէ կրնայ իւր գա-
ղաթիւնը իրականութեան հասնել՝ եթէ թիթու մը
քարաթերթին վրայ հեղու, Ստուգիւ ալ գտաւ
որ թիթուն նշանագրերէն գուրս ազատ փնայած
տեղերը մաշեցնելով՝ գրերն բարձրագիւր կան-
գուե կը փնան: Ատով թէեւ ցայն վերջ նոր
բայց բուն վիմագրութեանն բոլորովն զատ եւ
ղանակ մը գտաւ: Բուն վիմագրութեան վրայ՝
որուն ոչ բարձրաքանդակ եւ ոչ ալ խորաքան-
դակ գծագրութիւն հարկուոր է, այլ յաճախ
բոլորովն հարթ թերթի մը գործածելով բաւական
է ի գուրս հասնել գիւրութեամբ, սակաւին
գաղափար չէր կազմած Սէնթէլէտը: Գտնել իւր
ուպագրութեան թուղթը պատրաստելու համար
կը գործածէր արարական խէժը, եւ ապա կրցաւ
ձեռք բերել այն նիւթը, որ վիմագրութեան
անհրաժեշտ հարկուոր է: 1799ին իւր առաջին
փորձն յայնմ կը կայանար որ նորոգ յղեկալ
քարաթերթի մը վրայ աճառով կը գծէր, ետ-
քէն քարը խժանդով կ'օծէր եւ երանգով կը
կը գունաւորէր: Երով աճառով օծուած տեղերն
կրպակ կը բռնէին եւ միւս մասերն ազատ կը
մնային: Այս գիւտով սակաւին բուն վիմագրու-
թեան ուղեղը միայն գտնուեցաւ զոր կատարելա-
գործեց գտնել եւ զարգացուց հետզհետէ: Սէնթ-
էլէտը վիմագրութիւնը գտնելով եւ կատարե-
լագործելով ոչ միայն գեղարուեստից նոր փայլ
տուաւ, հասարակութեան բազմամեծ փա-
կազանաց ճարակ հայթայթեց, այլ եւ իւր
չքաւոր վիճակն անով լաւացուց: Վասն զի
երբ տեսաւ որ իր փորձերն յաջողութեամբ
արդիւնք կը բերեն եւ իւր գիւտն ամեն ազգէ
գրկուտարած կ'ընդունուի, 1809ին զորձաւ ի
Միւնխէն՝ ուր իւր գիւտն առաջին անգամ
գտած էր, եւ հնո աշխարհացոյց տախտակներ
ուպելու նոր կազմուած ընկերութիւնն իրեն տա-
րեկան 3000 ֆրանք թոյլակ կապեց, եւ այն մին-
չեւ ցմա՛հ: Այս հանգիստ վիճակին մէջ Սէնթ-
էլէտը միշտ կը գործէր եւ չարունակ զանա-
զան փորձեր կը փորձէր. գտաւ նշանաւոր գիւ-
րութիւններ, այլեւայլ եղանակներ, զորոնք
1819ին «Գասագիլը վիմագրութեան» գրքով
բովանդակ մարդկութեան ալ ծանուցացուց
անխախտ: Այնուհետեւ վիմագրութիւնը նոր
թիւիչք առաւ ճարտար արուեստագիտաց ձեռ-
քով. եւ այս օրս այնչափ կատարելագործուած
է՝ որ 30—40000 անգամ կրնայ տպել փորա-
գրեալ քարաթերթի մ'առանց ամենեւին մե-

ծամեծ փոփոխութեանց: Վիմագրութիւնը
գլխաւորաբար արդի ժամանակս՝ այնչափ
հսկայաբայլ յառաջագիւրութիւն ըրած է՝ որ
այժմ ի Փարիզ, ի Տրէդուէն եւ ի Միւնխէն այն-
պիսի թերթեր կ'ընծայուին ի լոյս, որոնք թէ
մեծութեամբ եւ թէ մարտութեամբ պղնձա-
գրու՛մ ապագրութեանց հետ կը մրցին:

Հ. Յ. ԹՈՒՆՈՒՆԻՍԻ

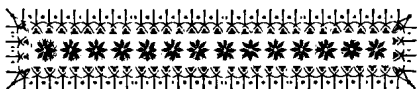
ՄԱՐԿԱԿԱՆ

ՄԱՐԿԱԿԱՆ

Սյուստոսն հանքածիյն:

Իսլոր երկրիս վրայ գործածուած հանքածիյն
վրայք հմուտ մանագետներ մտերմ մտեր եւ ըստ
կորեկոյն ծիցը հաշիւներ ընելով հետաքրքրական
եղրակայութիւններ յառաջ բերած են: Հանքա-
նայ գործածութիւնը կրնայ գլխաւորաբար վերա-
ծուիլ շոգեշարժ մեքենաները ապրընելու, կաշ
հանելու, մետաղները հալեցնել գտելու, մետաղե-
գործութեան եւ առանին պիտոյից: Կրնայ ընդու-
նուիլ որ այսօրուան օրս բոլոր շոգեշարժ մեքենա-
ներն ընդամենը 10,000,000 ձիւ. զօրութեան
շոգի կը հանեն: Ժամու մէջ մէկ ձիւ զօրութիւն
հանելու համար առ նուազն երկու յիւրկրամ ա-
ծուի պէտք է, ըստ այժմ բոլոր շոգեշարժ մեքե-
նաները մէկ ժամու մէջ 200000 կենդինար ածուի
կը սպասեն: Այս թիւն ստուգիւ շատ նուազ է,
որովհետեւ որիշներ բոլոր շոգեշարժ մեքենանե-
րու զօրութիւնը 20 միլիոն ձիւ զօրութեան կը
հանեն: Լուստարութեան կաշ հանելու համար
առ. ժամ 200000 կենդինար ածուի պէտք է, ո-
րովհետեւ ամեն մէկ ժամ 5 միլիոն խորանարդ մեզր
կաշ կը սպասուի: Աւելեւ գծուարին է որոշել թէ
որչափ ածուի կը գործածուի շարժիչ եւ ջրմուտ-
ցոյիչ կաշ հանելու, առանց չափազանցութեան
կրնանք 90,000 կենդինար առ. ժամ հայելու: Մեծ
քանակութեան ածիւն կը գործածուի մետաղները
հանքերէ զտելու համար: Գերմանիա միայն վերջին
տարիներն օրը 180,000մէ մինչեւ 240,000 կեն-
դինար երկաթ կը հանէ, ուստի կրնանք հաշուել
որ բոլոր երկրիս վրայ ժամը 100,000 կենդինար
կուշտ երկաթ կը հանուի: Միւս մետաղներէն այն-
չափ չի հանուիր, եւ կրնանք հաստատել թէ ընդ-
հանրապէս մետաղ զտելու համար ժամը 180,000
կենդինար ածուի կը գործածուի: Արուեստագի-
տներն ու գործարաններն ըստ մանագիտաց հաշիւնի՝
ժամը 100,000 կենդինար ածուի կը սպասեն:
Ամենէն գծուարինն է առանին պիտոյից գոր-
ծածուած ածիւն քանակութիւնը հաշուել: Ածիւն

մեծ վաճառականներուն հայտին նայելով ստույյին պիտոյից ժամը 200,000 կենդանար անուխ կը սպառուին: Ար հետեւի բաւաւաններէն թէ է մարդկութիւնը մէկ ժամու մէջ իբր մէկ միլիոն կենդ. անուխ կը սպառու, իսկ օրը իբր 24 միլիոն կենդ.: Այս թիւը աւելի պոտիկ է քան թէ մեծ, որովհետեւ միայն Անգղիոյ եւ Պերսիանի վերջին տարիները գործածուած հանքածուխն՝ օրը 12 միլիոն կենդանարի կու գայ: Բոլոր միւս երկիրներու մէջ գործածուածը գոնէ կրկինը պիտ'որ բլայ: Ստույգ է որ օրը օր քիչ մը տարբերութիւն կ'ըլլայ այս քանակութեան մէջ, սակայն աւելի կ'աճի քան թէ կը նուազի: Ամէն նոր շինուած անդրանդլանտեան շոգենաւ, ամէն նոր շինուած մեծ զոսհաւոր նաւ օրը հազարաւոր կենդանար անուխ կը սպառու: Այսու ամենայնիւ ամէնայ մէջ երբեք այնչափ գործածութեան կը դիմանայ, ետքի հաշիւներուն համեմատ Անգլիայի մէջ երբեք 200 տարուան համար կը բաւէ: Գերազանց ինչը հազարաւոր տարիներու: Ռուսաստանի, Հիւսիսային Ամերիկայի, Ճիննատանի ծածկած ամէնայ հանքերն անսպառ են: Սակայն գայ պիտի վերջապէս ժամանակ մ'որ ամէնայ կտոր մ'այնպէս հազարաւոր տարիներու բլայ ինչպէս այսօր աղամանդը:

ՔԱՂԱՔԱՔԱՆ ՏԵՍՈՒՆԵՐԸ

Վիսնա, 27 Սեպտեմբեր, 1892:

Ամուլոյ նշանաւորագոյն դէպքը կըրնանք իրաւամբ նամարիլ Ամերիկայի գիւտին (1492) 4^{րդ} դարադարձին առթիւ ճինով կատարուած շքեղ տօնահանդէսը: Այս հանդէսը թէպէտ ըստ ինքեան սահմանուէր էր նշանակուել Կոլորնիոյ արդիւնքը, այն մեծանուն անձին՝ որ իր հանձնարումն ու յարստան ձգարը ինչ աշխարհին վրայ նոր աշխարհ մ'աւելցուցած է, քայց պարագայից գուզադիպութեամբ եւ գրկած ամէն տէրութեանց մասնակցութեամբն այնպիսի երևույթ առաւ, որ քաղաքական մեծ ցոյց մը դարձաւ: Եւ ստուգիւ եթէ չըսենք որ մինչեւ ցայսօր չտեսնուած շքեղութիւն էր ճինովայն նաւահանգստին մէջն ու առջեւը երկրիս երկու կիսագնդէն գումարուած նաւահանգստի ներկայութիւնը, գոնեայ պէտք ենք հաստատուի թէ շատ քիչ անգամ պատահած է որպիսի եւ իցէ խաղաղական հանդիսի պատճառաւ:

Արդէն անցեալ ամուլոյն կէսէն սկսեալ հետզհետէ հասած էին նեոտուր ու մորձուր կողմերէն 50էն աւելի մեծամեծ նաւեր, եւ հազարաւոր օտարազգիք եւ առաւելագոյն թուով իտալացիք, որոնք ինչ մեծանշան հասարակապետութեան ընդարձակ մայրաքաղաքին ամէն անկիւնները կը լեցնէին: Օտար նաւահանգիստ հրամանատարաց եւ տեղական իշխանութեան գլխաւորաց պաշտօնական հաղորդակցութեան շատ օրերէ վեր սկիզբ եղած էր, երբ ամուլոյ 8ին իրիկուան դէմ նաւահանգիստը մտաւ իտալիայի նաւատորմի լեւազան, որուն մէջ կը գտնուէին Թագաւորը, Թագուհին, Թագաժառանգն եւ այլ եւս անդամք արքայական ընտանեաց: Այն ժամէն սկսեալուն տօնահանդէսն, որ ամբողջ շաբաթ մը մինչեւ ամուլոյ հագեցուածն զիջեր ցորեկ անընդհատ տեւեց, օրըստօրէ, զանազան շքեղ հանդէսներ կատարուելով թէ ծովու եւ թէ ցամաքի վրայ:

Մեզի չի նար համառօտիւ իսկ յիշատակել նոյն մի քան զմի շքեղագոյն հանդիսութիւններն, որոց առթիւ թագաւորն ու քաղաքային մեծ պաշտօնատարք՝ օտար նաւահանգից հրամանատարներուն հետ ստեղծ ստեղծ փոփոխ յարարերութեան մէջ գտնուեցան: Միայն շնորհրդար գտնել արձեւ իտալացւոց կողմանէ Գաղիիայի նաւահանգից հրամանատարին ցուցուած նախամեծարութիւնն, որուն ամենայն ոգ մտադրութիւնն ըրած է, որ եւ զանազան խորհրդածութիւններու եւ կասկածներու առիթ տուած է: Այնչափ անսամոյ մեկնութիւններ տրուած է ինչեալ պարագային, որ իտալիայի կառավարութիւնը հարկ համարած է (եթէ ստույգ է Տէլի Բրոնիել քաղաքին տուած լուրը), իւր ընթացքին բուն շաբաթաթիւն նեոտուր հաղորդել ի Պերլին եւ ի Վիեննա, իւր թէստիպելով էր նոյն քաղաքականութիւնը բունը, որպէս զի խափանէ արմատական կուսակցութեան գաղղիասիրական ցոյցեր ընելն՝ իրեն (խաղաղական կառավարութեան) հակառակ:

— Հաստատութեամբ կը պատմուի միեւնոյն առթիւ թէ Ամերիկայի գտնութեան միջոց օրը, (ըստ ինչ տուածի Ժմ դարուն)՝ Հոկտեմբերի 12ին, եւ թէ (ըստ